

Obvezno cepljenje – nekaj civilnopravnih dilem

KARIN CUJNIK JUHART
magistrica prava

1. Uvod

Cepljenje je ena bolj perečih tem zadnjih let, ki deli prebivalstvo na dva pola. Prvega, ki podpira obvezno cepljenje, in drugega, ki mu odločno nasprotuje. Vedno močnejša zastopnost drugega pola se kaže predvsem v vedno nižji precepljenosti otrok, ki začenja skrbeti zdravstvene strokovnjake, saj namreč samo visoka stopnja precepljenosti populacije družbo varuje pred nalezljivimi boleznimi. Navedeno tematiko sem podrobneje raziskala ob pisanju magistrskega dela, zato v konkretnem prispevku predstavljam nekaj zanimivejših ugotovitev.

2. Kaj je obvezno cepljenje in zakonska podlaga

Slovenija je ena od držav, ki ima v svojem pravnem redu uzakonjeno obvezno cepljenje. To je institut, ki posameznikom zapoveduje, da so se dolžni pod zakonsko določenimi pogoji cepiti, ne glede na njihovo voljo. Cepljenje je torej preventivni medicinski poseg, pri katerem se oslabljenega povzročitelja bolezni vnese v zdrav organizem. S cepljenjem posameznika se doseže njegova individualna imunost, kar pomeni, da je oseba odporna proti tej bolezni. Namen obveznega cepljenja je tako doseganje tolikšnega števila individualnih imunosti, pri katerem se vzpostavi kolektivna imunost. Ta nastopi, kadar je dosežena 95-odstotna precepljenost družbe.¹ Zakonska podlaga za obvezno cepljenje je Zakon o nalezljivih boleznih (ZNB).² Navedeni zakon cepljenje šteje za enega od posebnih ukrepov za preprečevanje in obvladovanje nalezljivih bolezni. V 22. členu zakon taksativno določa nalezljive bolezni, proti

¹ Centre for Disease Control, 2006; World Health Organisation, 2012. Citirano po Kraigher 2018, str. 13.

² Uradni list RS, št. 69/95 in nasl.

katerim je uzakonjeno obvezno cepljenje. Med te bolezni se uvršča devet nalezljivih bolezni, proti katerim se v okviru obveznega programa cepljenja cepi otroke (hemofilus influence b, davica, tetanus, oslovski kašelj, otroška paraliza, ošpice, mumps, rdečke in hepatitis B). Prav tako določba istega člena dovoljuje, da je lahko cepljenje obvezno tudi proti drugim nalezljivim boleznim (steklini, rumeni mrzlici, trebušnemu tifusu, klopnemu meningoencefalitisu, gripi, tuberkulozi in drugim nalezljivim boleznim), če obstajajo določeni epidemiološki razlogi in tako določa letni program cepljenja in zaščite z zdravili. Z dejanskim pomenom besede epidemija se je v zadnjem letu seznanil ves svet, zakonsko pa je epidemija opredeljena kot pojav nalezljive bolezni, ki po času in kraju nastanka ter številu prizadetih oseb presega običajno stanje, zato je potrebno takojšne ukrepanje. Kljub obveznemu programu cepljenja – obveznemu cepljenju pa vse več staršev svojih otrok ne želi cepiti. Razlog za takšno obnašanje staršev je predvsem v strahu pred stranskimi učinki, ki jih lahko imajo cepiva na njihove otroke. Pri tem je treba upoštevati, da ZNB dopušča možnost, da se otrok iz medicinskih razlogov ne cepi, vendar morajo biti taki razlogi ugotovljeni z odločbo o opustitvi cepljenja.

V preteklosti je Ustavno sodišče Republike Slovenije že obravnavalo vprašanje, ali je obvezno cepljenje dopusten institut v našem pravnem redu. V svoji odločbi je ugotovilo, da obvezno cepljenje (22. člen ZNB) ni v neskladju z Ustavo Republike Slovenije (Ustava³), saj korist, ki jo prinaša cepljenje za zdravje posameznika in širše skupnosti, presega morebitno škodo, ki utegne nastati posameznikom zaradi stranskih učinkov obveznega cepljenja.⁴ A obvezno cepljenje je institut, ki ni sporen samo pri nas, temveč tudi drugod v Evropi. Tako je vprašanje dopustnosti obveznega cepljenja obravnavalo tudi Evropsko sodišče za človekove pravice, ki je v aprilu 2021 sprejelo odločitev, da obvezno cepljenje ne pomeni kršitve Evropske konvencije o varstvu človekovih pravic (pravice iz 8. člena).⁵ Primer, obravnavan pred sodiščem, se nanaša na češko zakonodajo, ki ima tako kot Slovenija uzakonjeno obvezno cepljenje proti istim devetim nalezljivim boleznim. V obravnavanem primeru cepljenje otrok ni bilo izvedeno, saj starši niso izpolnili svoje obveznosti do cepljenja, kar je povzročilo to, da je bil njihovim necepljenim otrokom zavrnen vpis v vrtec. Pritožniki menijo, da so utrpeli poseg v pravico iz 8. člena Konvencije – pravico do spoštovanja zasebnega in družinskega življenja, čemur sodišče ni sledilo. Po mojem mnenju to pomeni pomembno odločitev v smeri utemeljenosti in dopustnosti instituta obveznega cepljenja predvsem zato, ker se vedno več evropskih držav odloča za ureditev obveznega cepljenja – z izjemo najbolj medicinsko liberalnih držav. V zadnjem letu se je tudi v Sloveniji ZNB spremenil, saj je bil vanj dodan člen, s katerim se dopušča zavrnitev vključitve necepljenega otroka v javni vrtec, če s potrdila pediatra o zdravstvenem

³ Uradni list RS, št. 33/91 in nasl.

⁴ Odločba US RS U-I-127/01 z dne 12. 2. 2004, str. 8, točka 21.

⁵ Sodba ESČP *Vavříčka in drugi zoper Češko republiko*, št. 47621/13, z dne 8. 4. 2021.

[illegible][illegible]

⁷ Uradni list RS, št. 15/08 in nasl.

⁸ Balažic in dr., str. 182.

ki jo otroku z Ustavo zagotavlja država. Navedeno pomeni, da lahko starši svojemu otroku, če ga ne dovolijo cepiti, zaradi svojih neutemeljenih prepričanj močno škodujejo.

Hudo dilemo pomenijo predvsem situacije, ko mora zdravnik izvesti poseg cepljenja v smislu zdravljenja. V nekaterih primerih je najboljša in najvarnejša rešitev za zdravje otroka cepljenje (klasičen primer takšnega cepljenja je proti tetanusu), starši pa tega zaradi lastnih prepričanj zdravniku nočejo dopustiti. Za primer vzemimo situacijo, ko se necepljen otrok okuži s tetanusom, starši pa kljub okužbi otroka ne dovolijo cepiti. Primarno je treba poudariti, da ob spoštovanju zakonske obveze obveznega cepljenja s strani staršev takšna situacija ne bi nastala. To pomeni, da je do otrokove okužbe prišlo, ker so starši kršili svojo zakonsko obvezo in otroka niso vključili v program obveznega cepljenja. Dodatno pa se primer zaplete, ko kljub okužbi starši otroka ne dovolijo cepiti. Zdravnik je v takšnih situacijah razpet med privolitvijo staršev in svojo dolžnostjo, da ohranja življenje – v tem primeru osebe, ki ne more izraziti svoje volje za zdravljenje. To pomeni, da v takšnem primeru starši povsem neracionalno ovirajo zdravljenje svojega otroka, kar lahko povzroči celo otrokovo smrt. Rešitev za nastalo situacijo je 36. člen ZPacP, ki določa, da se lahko nujna medicinska pomoč opravi tudi, kadar jo starši ali skrbniki zavrnejo. Vendar so zdravniki pri uporabi navedenega člena nekoliko skeptični, saj ni jasno določeno, da bi cepljenje v takem primeru res lahko pomenilo nujen poseg. Nasprotna ugotovitev bi lahko privedla do odškodninske in kazenske odgovornosti zdravnika.

Menim, da je problem veljavne ureditve v tem, da se zaradi nedefiniranosti pojma cepljenje v povezavi z avtonomijo pacienta zdravnikom otežuje zdravljenje otroka. Ker v primeru obveznega cepljenja z otrokovo avtonomijo razpolagajo starši, lahko ti zaradi svojih prepričanj močno posegajo v zdravljenje otroka. Tako zdravnik zaradi veliko pravnih ovir ne more delovati v največjo korist otroka in namesto zdravljenja predvsem rešuje ovire, ki mu jih postavljajo starši s tem, ko ne dovolijo cepljenja.

3.2. Cepljenje kot prisilno zdravljenje

Kljub načelni prepovedi prisilnega zdravljenja so dovoljene zakonske izjeme, na podlagi katerih lahko zakonodajalec določi prisilno zdravljenje. Upošteva je mnenje Ustavnega sodišča iz odločbe U-I-127/01 in komentarja Ustave se obvezno cepljenje opredeljuje kot ukrep prisilnega zdravljenja na področju varstva pred nalezljivimi boleznimi. Če sledimo takšnemu pojmovanju in cepljenje opredelimo kot prisilno zdravljenje, trčimo ob problem v zvezi s privolitvijo v zdravljenje. Glede na dejstvo, da je sposobnost odločanja o sebi z vidika privolitve v medicinski poseg ključni element prostovoljnega zdravljenja, saj mora pacient za izvedbo medicinskega posega dati privolitev, *a contratio* pomeni, da do prisilnega zdravljenja pride tedaj, ko se medicinski poseg opravi ne glede na voljo ali celo proti volji pacienta. Takšno logično sklepanje pa v primeru obveznega cepljenja ne velja, saj preventivnega medicinskega posega

cepljenja ni mogoče opraviti proti volji osebe, ki se cepi, oziroma pri obveznem cepljenju otrok – brez privolitve njihovih staršev. To pomeni, da je pred izvedbo obveznega cepljenja treba pridobiti veljavno privolitev v cepljenje, ki jo starši podajo tako, da svojega otroka pripeljejo k zdravniku na cepljenje.

Čeprav je v 22. členu ZNB določeno, da je cepljenje proti v njem navedenim boleznim obvezno, tega ni mogoče prisilno izvršiti. To pomeni, da imamo v konkretnem primeru zakonsko ureditev, ki določa obvezno cepljenje, vendar nikjer ni instituta oziroma zakonskega določila, ki bi določal, kako cepiti tiste osebe, ki se s cepljenjem ne strinjajo, oziroma tiste otroke, katerih starši ne soglašajo z njihovim cepljenjem. Iz navedenega sklepamo, da imamo v ZNB res določeno obvezno cepljenje, vendar to cepljenje v nobenem primeru ne moremo šteti za prisilno. Če za primer vzamemo zakon, ki ureja klasično prisilno zdravljenje – Zakon o duševnem zdravju (ZDZdr),⁹ lahko spoznamo, da ima navedeni zakon jasno določeno postopanje sodišča in zdravstvenega osebja za primer, ko je treba udejanjiti in izvršiti prisilno zdravljenje pacienta. Nasprotno pa ZNB ne vsebuje določb, ki bi zagotavljale pravno podlago za izvršitev cepljenja v primerih, ko starši cepljenja svojih otrok iz nemedicinskih razlogov ne dopustijo oziroma se mu izogibajo. ZNB namreč vsebuje le kazenske določbe, ki staršem, ki se izmikajo oziroma ne omogočajo obveznega cepljenja, nalagajo plačilo globe. V takšnem sistemu lahko starši, ki zavračajo cepljenje svojih otrok iz nemedicinskih razlogov, to podaljšujejo v nedogled, saj jih država sankcionira le z naložitvijo plačila globe in odločbo o vključitvi otroka v program obveznega cepljenja ter izvedbo posameznih manjkajočih cepljenj. To pomeni, da lahko v primeru, ko se starši kljub izdani odločbi še naprej izmikajo cepljenju svojega otroka in s tem ravna v nasprotju z zakonsko obvezo, država takšno ravnanje sankcionira samo z novimi pozivi na cepljenje in nalaganjem plačila novih glob. Torej če starši onemogočajo oziroma se izmikajo cepljenju iz nemedicinskih razlogov, država ne more staršev zakonito in legitimno prisiliti v izvršitev cepljenja. Takšna prisilna izvršba cepljenja z uporabo fizične sile zdravnika ali policije bi bila namreč po splošnih načelih prava človekovih pravic nedopustna.¹⁰

Upošteva slovensko normativno ureditev država z zakonsko obvezo cepljenja starše sili v cepljenje otrok, vendar jih v dejansko izvršitev cepljenja ne more prisiliti. Tudi sam predlagatelj je v Predlogu novele zakona o nalezljivih boleznih¹¹ poudaril, da starše, ki svojih otrok ne cepijo iz nemedicinskih razlogov, dejansko ne prizadenejo nobene resnejše pravne posledice. To tako jasno dokazuje, da se je cepljenju mogoče v nedogled izmikati, saj mora za zakonito izvedbo obveznega cepljenja obstajati vsaj nenasprotovanje – če že ne izrecna privolitev star-

⁹ Uradni list RS, št. 77/08 in nasl.

¹⁰ Kraigher in dr., str. 113.

¹¹ Predlog o spremembah in dopolnitvah Zakona o nalezljivih boleznih z dne 31. 1. 2018, ki ni bil vsebinsko obravnavan in ni več dostopen na internetu.

šev. To pa je v nasprotju z definicijo prisilnega zdravljenja, pri katerem je, kot izhaja že iz besede, njegova izvršitev prisilna, subjekt zdravljenja pa nima možnosti nasprotovanja takšnemu medicinskemu posegu oziroma zdravljenju.

3.3. Dilema pojasnilne dolžnosti zaradi narave cepljenja

Zakonodajalec ne ponuja definicije pojma cepljenje, temveč ga opisuje le kot poseben ukrep za preprečevanje bolezni. Ustavno sodišče je v svoji odločbi opredelilo pojem zdravljenje na način, da obsega vsak medicinski poseg. Zakonska definicija medicinskega posega je definirana v 10. točki 2. člena ZPacP. Skladno s citiranim členom medicinski poseg pomeni vsako ravnanje, ki ima preventivni, diagnostični, terapevtski ali rehabilitacijski namen in ki ga opravi zdravnik, drug zdravstveni delavec ali zdravstveni sodelavec.¹² Glede na samo naravo cepljenja to brez dvoma pomeni preventivni medicinski poseg, vendar pri tem nastane dilema, povezana s pojasnilno dolžnostjo.

Določba 20. člena ZPacP zdravniku narekuje, da je dolžan pacienta obvestiti o stranskih učinkih, negativnih posledicah in drugih neprijetnostih predlaganega medicinskega posega. Skladno z mnenjem strokovnjakov je zdravnikova pojasnilna dolžnost tem širša, kolikor manj pomemben za ohranjanje življenja in zdravja je posamezen medicinski poseg. Ker je cepljenje preventivni poseg, bi torej skladno s takšnim stališčem morala biti pri njem podana pojasnilna dolžnost še toliko podrobnejša. Ravno ta je po mnenju mnogih staršev problematična, saj zdravnik cepljenje preskopo pojasni, in tako po njihovem mnenju ne dobijo zadovoljivih pojasnil v zvezi s cepivi. Cepiva so kot vsaka druga zdravila sestavljena iz zdravilnih učinkovin in pomožnih snovi.¹³ Vsako pakiranje zdravil vsebuje tudi priložena pisna navodila za uporabo, v katerih je zdravilo z več vidikov natančno opisano, predvsem pa so jasno navedeni tudi njegovi neželeni učinki, ki lahko nastanejo ob uporabi. Pri cepivih pa je stanje povsem drugačno. Starši se ob cepljenju otrok s takšnim obširnim opisom cepiva in morebitnimi stranskimi učinki, ki jih to povzroča, ne morejo seznaniti na takšen način. Glede na dejstvo, da je bolan posameznik ob jemanju zdravil natančno informiran o zdravilu in njegovih posledicah, bi moral biti zdrav posameznik, ki izvršuje svojo zakonsko obvezo obveznega cepljenja, o cepivu in njegovih posledicah informiran še v veliko večji meri oziroma obsegu. Glede na navedeno menim, da starši utemeljeno poudarjajo svoje nezadovoljstvo nad tem, da pred posegom cepljenja svojih otrok od zdravnika ne pridobijo vseh razpoložljivih informacij o cepljenju, prav tako pa tudi ne o cepivih ter njihovih morebitnih negativnih posledicah. Glede na navedeno je logično sklepati, da imajo starši pri zdravljenju v ožjem smislu na voljo boljše in izčrpnjše informacije glede zdravil, ki jih bo zaužil njihov bolan otrok, kot jih imajo pri cepljenju, če-

¹² Ivanc v Šturm 2011, str. 851.

¹³ Kraigher in dr., str. 28.

prav to pomeni le preventivni poseg in tako ne izboljšuje zdravstvenega stanja otroka. Takšna situacija v celoti nasprotje načelu, da mora biti pojasnilna dolžnost tem širša, kolikor manj pomemben za ohranjanje življenja in zdravja je posamezen medicinski poseg.¹⁴

Naš pravni red šteje, da je razmerje med zdravnikom in pacientom pogodbene narave, in sicer gre v tem primeru za podjemno pogodbo, pri kateri ima zdravnik obligacijo prizadevanja, da bo z vso dolžno skrbnostjo skrbel, da bolnik okreva.¹⁵ Vprašanje, ki se pri tem pojavi, je, ali je izpolnitev pojasnilne dolžnosti pogoj za veljavno sklenitev pogodbe ali je sestavni del zdravnikovih pogodbenih obveznosti. Vrhovno sodišče je v sodbi in sklepu II Ips 94/2015 zavzelo stališče, da pri »pravilni izpolnitvi pojasnilne dolžnosti zato ne gre za vprašanje izoblikovanja svobodne in resne volje kot pogoja za veljavno sklenitev pogodbe o opravljanju zdravstvenih storitev, pač pa za zaščito pravice do ozaveščene privolitve v posamezen medicinski poseg v okviru izpolnjevanja pogodbenih obveznosti iz že sklenjene pogodbe. To pomeni, da izpolnitev pojasnilne dolžnosti ni pogoj za veljavno sklenitev pogodbe, pač pa spada v krog pogodbenih obveznosti zdravnika«. Po mojem mnenju je takšnemu stališču mogoče slediti tudi pri obveznem cepljenju. Res je, da zakon staršem narekuje zakonsko obvezo, da so svojega otroka dolžni vključiti v program cepljenja, vendar jih, kot je že bilo pojasnjeno, v tako ravnanje ni mogoče tudi prisiliti. Torej lahko ravnanje staršev, ki svojega otroka pripeljejo k zdravniku na cepljenje, štejemo za podajo konkludentne privolitve v cepljenje otroka. Zdravnik, ki jim nato v okviru pojasnilne dolžnosti obrazloži morebitne stranske učinke in zaplete, pa skladno z ugotovitvijo sodišča izpolnjuje svoje pogodbene obveznosti. Ne glede na obveznost cepljenja je še vedno od staršev odvisno, ali bodo po podani pojasnilni dolžnosti otroka tudi dovolili cepiti ali bodo cepljenje kljub zakonski obvezi preprečili. Sama ocenjujem, da je problem pojasnilne dolžnosti pri cepljenju predvsem v tem, da je zdravniki v nekaterih primerih sploh nimajo možnosti podati, saj če starši svojega otroka ne pripeljejo na cepljenje, te ne morejo izvesti. V Sloveniji je namreč problem predvsem to, da mnogi starši zaradi svojih predsodkov otroka sploh ne pripeljejo na cepljenje.

V zvezi s tem ne gre zanemariti vprašanja, ali se cepljenje res lahko šteje za zdravljenje. Že jezikovna podlaga besede zdraviti pomeni povzročati, da kdo postane zdrav.¹⁶ Pri cepljenju pa se posamezniku njegovo zdravstveno stanje ne izboljša, ampak se zaradi same narave cepljenja – torej vnosa virusa v telo, njegovo zdravstveno stanje kvečjemu poslabša, v nekaterih primerih je to poslabšanje zdravja lahko celo izrazito, s trajnejšimi posledicami. Pri tem je treba poudariti tudi zakonsko obvezo cepljenja. Ta starše sili v to, da svoje zdrave otroke podvržejo medicinskemu posegu, ki dokazano in nesporno v trenutku izvedbe (vsaj nekoliko)

¹⁴ Balazic in dr., str. 121.

¹⁵ Sklep Višjega sodišča v Celju Cp 526/2018 z dne 10. 5. 2019.

¹⁶ Slovar slovenskega knjižnega jezika, dostopno na: <http://bos.zrcsazu.si/cgi/a03.exe?name=sskj_testa&expression=zdraviti> (8. 11. 2021).

poslabša zdravje njihovega otroka. Uzakonjeno obvezno cepljenje torej od staršev zahteva, da svojega zdravega otroka podvržejo preventivnemu medicinskemu posegu – cepljenju, ki njihovega zdravstvenega stanja ne izboljša. Zaradi zakonske obveze pa starši, če ravnavo skladno z zakonom, cepljenja ne morejo zavrni. Ker je cepljenje nesporno preventivni medicinski poseg, katerega izvedba ne izboljša zdravstvenega stanja, in hkrati poseg, ki naj ga starši ne bi smeli zavrniti, je to cepljenje institut, ki ga skladno z njegovo naravo ne moremo sprejemati kot zdravljenje v širšem smislu. In ravno iz razloga, ker cepljenje ni zdravljenje, ampak obvezen preventivni medicinski poseg, je ob njegovi izvedbi najpomembnejša pojasnilna dolžnost zdravnika. Oziraje na pojasnjeno menim, da je cepljenje nekakšen *sui generis* medicinski poseg, ki ga je zaradi njegovih specifičnih lastnosti, ki nikakor niso enake lastnostim zdravljenja, treba tudi posebej urediti. S takšnim razlikovanjem cepljenja od zdravljenja bi se tudi v pravni regulaciji izražala njegova specifična medicinska narava, kar bi zagotovo vodilo v jasnejšo in doslednejšo ureditev cepljenja tako z vidika obsega zdravnikove pojasnilne dolžnosti kot tudi z vidika obveznega zdravljenja.

4. Odškodninska odgovornost

Kot na mnogih področjih je tudi pri obveznem cepljenju pomembna odškodninska odgovornost. Skladno z odločbo Ustavnega sodišča U-I-127/01 je zakonodajalec v ZNB vključil tudi določbe, v katerih je urejena odškodninska odgovornost države za primere, ko posamezniku zaradi cepljenja nastane škoda. Odškodninska odgovornost države za posledice obveznega cepljenja je objektivna. V takšnem primeru odgovornost ne temelji na protipravnem ravnanju države, saj ravnanje države in vprašanje skrbnosti za presojo odgovornosti sploh nista relevantni.¹⁷ Ker država svoje državljane zaradi javnega interesa sili v obvezno cepljenje, mora torej tudi odgovarjati za škodo, ki zaradi takšne ureditve nastane državljanom. V 53.a členu ZNB je določeno, da je oseba, ki ji je z obveznim cepljenjem nastala škoda na zdravju, ki se kaže v resnem in trajnem zmanjšanju življenjskih funkcij, upravičena do odškodnine v enkratnem znesku v višini 60.000,00 evra. V primeru njene smrti imajo pravico do odškodnine njeni bližnji v enkratnem skupnem znesku v višini 10.000,00 (oziroma 20.000,00 evra). Če takšno določbo razumemo dobresedno, bi se odškodnina 60.000,00 evra izplačala v vsakem primeru, ko bi osebi z obveznim cepljenjem nastala škoda na zdravju, ki se kaže v resnem in trajnem zmanjšanju življenjskih funkcij, ne da bi se pri tem ugotavljal resničen obseg škode. Takšna razlaga je v absolutnem nasprotju s temeljnimi načeli odškodninskega prava, ki izhajajo iz pravila, da se povrne vsa škoda, ki nastane v konkretnem primeru. Odškodnina mora imeti reparacijsko, in ne kaznovalne funkcije. Vendar je v tem primeru treba upoštevati dejstvo, da nekrivdni odškodninski sistemi, ki so v pretežni meri značilni za področje zdravstva, vsebujejo

¹⁷ Možina, str. 159.

vnaprej določene odškodnine in tako dopolnjujejo klasični odškodninski sistem, kot ga poznamo pri nas. Takšni nekrivdni odškodninski sistemi ne zagotavljajo popolne odškodnine. V nekrivdnem odškodninskem sistemu lahko pacient, ki ni zadovoljen z dodeljeno odškodnino, vloži odškodninsko tožbo in tako s pravdo uveljavlja svoj odškodninski zahtevek.¹⁸

V zvezi z odškodninsko odgovornostjo je treba poudariti, da se zdravniška zbornica zavzema za sprejetje zakona o nekrivdni odškodninski odgovornosti države v primeru zdravljenja. Vendar ta zakon ne bo posegel v ureditev državnih povrnitvenih shem, v okviru katerih je med drugim urejeno področje povračila škode v primeru obveznega cepljenja, zaradi česar oškodovanci, ki so do povračila škode upravičeni v okviru jamstvene sheme zaradi posledic obveznega cepljenja, ne bodo upravičeni do odškodnine tudi po tem zakonu.¹⁹

5. Koronavirus (SARS-CoV-2)

Čeprav je institut obveznega cepljenja aktualen že več let, se je v zvezi s cepljenjem v letošnjem letu zagotovo največ pozornosti namenilo cepljenju proti SARS-CoV-2 (covid-19). V Sloveniji za zdaj uradno še ni določenega obveznega cepljenja proti covidu-19. Skladno z drugim odstavkom 22. člena ZNB ima zakonodajalec v zakonu sicer predvideno možnost, da v primeru epidemije skladno z letnim programom cepljenja uzakoni obvezno cepljenje tudi za druge nalezljive bolezni, kar se še ni zgodilo. Vendar ne glede na to menim, da je trenutno stanje v Sloveniji z vidika cepljenja proti covidu-19 nekoliko nejasno. Čeprav cepljenje proti covidu-19 uradno torej ni obvezno, se država v zvezi s tem odloča za določena ravnanja in ukrepe, s katerimi državljanke posredno sili v cepljenje. To se kaže predvsem tako, da za cepljene posameznike ne veljajo enake omejitve kot za necepljene. Z umirjanjem epidemije so se te razlike med pomladjo in poletjem spet zmanjšale, vendar se s slabšanjem epidemiološkega stanja spet vzpostavlja večje razlikovanje med cepljenimi in necepljenimi posamezniki. Nazoren prikaz navedenega je bil v začetku letošnjega leta, ko je bilo cepljenim posameznikom omogočeno bistveno več svobode kot necepljenim. V tem primeru je šlo po mojem mnenju za podobno strategijo kot pri različnem obravnavanju cepljenih in necepljenih otrok (na primer pogojevanju vpisa v vrtec s cepljenostjo otroka). Vendar pri tem ne gre spregledati, da je cepljenje otrok skladno z zakonom obvezno, cepljenje proti covidu-19 pa ne. Menim, da se z mehanizmi pogojevanja in zaostrovanja dostopa do določenih, sicer prosto dostopnih aktivnosti ter storitev državljanke sili v cepljenje, čeprav tega zakonodajalec še ni določil kot obveznega, kljub temu da so zanj izpolnjeni pogoji.

¹⁸ Povzeto po Žnidaršič Skubic, str. 77–105.

¹⁹ Predlog Zakona o nekrivdni odškodninski odgovornosti države v primeru zdravljenja, str. 15, dostopno na: <[https://www.zdravniskazbornica.si/docs/default-source/pravni-oddelek/zakon_o_nekrivdni_odškodninski_odgovornosti_drzave-\(1\).pdf?sfvrsn=769c3636_0](https://www.zdravniskazbornica.si/docs/default-source/pravni-oddelek/zakon_o_nekrivdni_odškodninski_odgovornosti_drzave-(1).pdf?sfvrsn=769c3636_0)> (8. 11. 2021).

Literatura

- AVBELJ, Matej, in dr. *Komentar Ustave Republike Slovenije: dopolnitev – A.* Kranj: Fakulteta za državne in evropske študije, 2011.
- BALAŽIČ, Jože, in dr. *Zakon o pacientovih pravicah (ZPacP) s komentarjem.* 1. natis. Ljubljana: GV Založba, 2009.
- Cepljenje otrok (2017)*, Center za nalezljive bolezni, Nacionalni inštitut za javno zdravje. Dostopno na: <http://www.nijz.si/sites/www.nijz.si/files/uploaded/cepljenje_knjizica_april_2017.pdf> (8. 11. 2021).
- ELLERSHAW, John, GILHOOLEY, Louise, GEDRIH, Maša. Evtanazija in paliativna oskrba – neprijetno partnerstvo?. *Časopis za kritiko znanosti*, 2007, letn. 35, št. 227, str. 53–62.
- IHAN, Alojz. Znanost za varovanje zdravja: koliko in kako hitro ga vgradimo v prakso? Primer nova cepiva. V: Raspor, P. (ur), *Znanost za mir in razvoj: Znanje za varovanje zdravja*. Ljubljana: Mednarodni inštitut ECPD za trajnostni razvoj, prostorsko načrtovanje in okoljske študije, 2018, str. 8–14.
- IVANC, Blaž. *Predavanja – modul zdravstvena zakonodaja*. Dostopno na: <http://www.zf.uni-lj.si/data/datoteke/acam21/irenas/ZDRAV_ZAKON_MOD_.pdf> (8. 11. 2021).
- KAUČIČ, Igor, GRAD, Franc. *Ustavna ureditev Slovenije*. 5., spremenjena in dopolnjena izdaja. Ljubljana: GV Založba, 2011.
- KOMPARE, Neža. Obvezno cepljenje otrok proti nalezljivim boleznim. *Pravna praksa*, 2015, leto 34, št. 10, str. 17–18.
- KOŠIR, Alenka. Spoštovanje etičnega načela avtonomije – temelj obravnave bolnika kot subjekta v zdravstveni negi. *Obzornik zdravstvene nege*, 2004, letn. 38, št. 4, str. 297–303.
- KRAIGHER, Alenka. Cepljenje – najučinkovitejša zaščita pred nalezljivimi boleznimi. *Isis: glasilo Zdravniške zbornice Slovenije*, 2001, letn. 10, št. 12, str. 52–55.
- KRAIGHER, Alenka (ur.). *Cepljenje: stališča in odnos ključnih javnosti do cepljenja v Sloveniji*. Dostopno na: <https://www.nijz.si/sites/www.nijz.si/files/publikacije-datoteke/monografija_8_07-03-18.pdf> (8. 11. 2021).
- KRAIGHER, Alenka, IHAN, Alojz, AVČIN, Tadej (ur.). *Cepljenje in cepiva – dobre prakse varnega cepljenja*. Ljubljana: Sekcija za preventivno medicino SZD, Sekcija za klinično mikrobiologijo in bolnišnične okužbe SZD in Inštitut za varovanje zdravja RS, 2011.
- Mnenje k Predlogu zakona o spremembah in dopolnitvah Zakona o nalezljivih boleznih (ZNB-B) – skrajšani postopek*, št. 172-01-4/2017. Dostopno na: <http://www.ds-rs.si/sites/default/files/dokumenti/11ds-5sklep_k_noveli_z_o_nalezlj_boleznih_znb-b_epa_2437-vii_lekt.pdf> (8. 11. 2021).
- MOŽINA, Damjan. *Odškodninska odgovornost države*. Pravni letopis, 2013, str. 141–165.
- Neželeni učinki pridruženi cepljenju v Sloveniji v letu 2016*. Dostopno na: <http://www.nijz.si/sites/www.nijz.si/files/uploaded/porocilo_nu2016_1.pdf> (8. 11. 2021).
- NIJZ – Nacionalni inštitut za javno zdravje, *Pojasnilna dolžnost – Standardni postopek pred cepljenjem predšolskih in šolskih otrok*, marec 2015. Dostopno na: <http://www.nijz.si/sites/www.nijz.si/files/uploaded/pojasnilna_dolznost.pdf> (8. 11. 2021).

- PLAVŠAK, Nina, in dr. *Obbligacijski zakonik s komentarjem*. 1. natis. Ljubljana: GV Založba, 2003.
- POGAČNIK, Jure. Kršitve predpisov v obstoječem sistemu obveznega cepljenja. *Pravna praksa*, 2006, letn. 25, št. 49–50, str. 6–7.
- Precepljenost predšolskih otrok v Sloveniji v letu 2017*, preliminarni podatki, z dne 12. 3. 2018. Dostopno na: <www.nijz.si/sites/www.nijz.si/files/uploaded/predšolski_otroci_precepljenost_2017_12_03_2018.pdf> (8. 11. 2021).
- ŠELIH, Alenka. *Pravni vidiki obveznega cepljenja*. XI. srečanje pediatrov v Mariboru. Ljubljana: Slovenska pediatrija, Pediatrična klinika, 2000.
- ŠTURM, Lovro, in dr. *Komentar Ustave Republike Slovenije*. 1. ponatis. Kranj: Fakulteta za državne in evropske študije, 2010.
- ŽNIDARŠIČ SKUBIC, Viktorija. *Civilno medicinsko pravo – Izbrane teme*. Ljubljana: Uradni list Republike Slovenije, 2018.